

**The Indo–Aryan Languages, uredili George Cardona i Dhanesh Jain,
Routledge, 2007, str. XXIII+1061**

Dosad je sveukupno u Routledge Language Family Series objavljeno 18 naslova. Knjiga o indoarijskim jezicima prvi je put objavljena 2003. Izdanje iz 2007. je u mekom uvezu, s ispravicima tiskarskih grešaka iz prvog izdanja i popisom dodatne bibliografije, tj. relevantnih naslova nastalih nakon predaje autorskih priloga za prvo izdanje. Knjiga uz 23 priloga sadrži i 5 karata, 7 glavnih tabličnih prikaza, opći indeks, indeks pojedinačnih jezika i indeks citiranih odlomaka. Svako poglavlje sadrži i dodatne tablične prikaze i/ili karte.

Indoarijske (ili indijske) jezike danas govori barem 700 milijuna ljudi zemlja indijskog potkontinenta (Indija, Pakistan, Nepal, Bangladeš), na Šri Lanki i Maldivima, a značajne dijaspore govornika indijskih jezika nalaze se u mnogim zemljama širom svijeta. Imajući na umu veličinu i značenje ove grane IE jezika, urednici su osim opisa suvremenih indijskih jezika u knjigu uvrstili i poglavlja koja govore o sveukupnoj jezičnoj situaciji u tom dijelu svijeta, poglavlja o dijakroniji indoarijskih jezika i poglavlje o sustavima pisanja. U predgovoru urednici ističu da nisu obrađeni jezici u dijaspori (npr. romski ili urdu pakistanskih useljenika u Veliku Britaniju). Jednako tako urednici naglašavaju činjenicu da je svaka knjiga čim izade na neki način zastarjela i pri tom skreću pažnju na najnovija preispitivanja civilizacije indskoga porječja i indoarijske pradomovine. Kako kažu sami urednici, »predstoji još velik posao prije nego se dobije detaljna slika podgrupa suvremenih indoarijskih jezika, a koja bi uopće postigla opće slaganje«.

Pogledajmo kratke sadržaje svih poglavlja. Prva tri poglavlja po sadržaju su tematski uvodna:

01. Opći uvod, George Cardona (Philadelphia, SAD) i Dhanesh Jain (Delhi, Indija)

Poglavlje govori o indoarijskom jeziku i njegovu razvoju kroz nekoliko faza, sve do suvremenih indijskih jezika i njihovoj potpodjeli. Obradeni su i odnosi prema drugim velikim jezičnim porodicama s kojima su indoarijski jezici u do-diru. To su indoeuropski jezici (indoiranski, nuristanski i manje poznati banganski) i neindoeuropski jezici (dravidski, sinotibetski, austroazijski). Obradeno je i pitanje pradomovine govornika indoarijskoga.

02. Sociolingvistika indoarijskih jezika, Dhanesh Jain

Obradena je upotreba jezika u ranijim fazama i razdobljima (stari IA i sred-njo IA), te uloga i korištenje pisma. Poglavlje govori i o višejezičnosti područja indijskog potkontinenta, odnosu hindskog i urdua, jeziku delhijskih sudova i jezičnom planiranju.

03. Sustavi pisanja indoarijskih jezika, Richard Salomon (Seattle, SAD)

Obradena su različita pisma, dijakronijski i sinkronijski. To su pisma nagari, brahmi, harosti, gurmuki te gudžaratsko, bengalsko, orijsko i sinhaleško pismo. Od neindijskih pisama obradena su perzijsko–arapsko i latinično pismo.

Sljedeća tri poglavlja posvećena su dijakronijskoj dimenziji indoarijskih jezika:

04. Sanskrt, George Cardona

U uvodu poglavlja objašnjava se povijest ovog jezika koji se govorio od oko polovice drugog tisućljeća prije naše ere i nadalje. Istaknuto je bogatstvo književnosti pisane na sanskrtu i pitanje je obradena važnost gramatike kako ju je obradio Pānini. Poglavlje sadrži fonetski i fonološki opis, gramatički opis i opis pisma devānagarī.

05. Aśokanski prakrt i pāli, Thomas Oberlies (Göttingen, Njemačka)

Poglavlje govori o dva važna indoarijska jezika iz starijeg razdoblja srednjo-indoarijskog jezika, a koji su se formirali kao govorni idiomi na temelju sanskrta. Zapisi na aśokanskom prakrtu nalaze se na brojnim spomenicima iz vremena vladavine kralja Aśoke (3. stoljeće p. n. e), dok se pāli pojavljuje istovremeno s novim religijama, budizmom i džainizmom (500–400 g. p. n. e). Tekstovi teravade gotovo su isključivo pisani na pāliju. Oba jezika opisana su fonološki i dane su brojne morfološke paradigme. Poglavlje sadrži popis najvažnijih tekstova na pāliju i popis najvažnijih spomenika s natpisima na aśokanskom prakrtu.

06. Prakrti i apabhramśa, Vit Bubenik (St. Johns, Kanada)

U srednjem razdoblju srednjoindoijskog (početak naše ere do 12. stoljeća) javljaju se značajni govorni idiomi (prakrti) na kojima se pišu vjerska (džainizam) i književna djela. Od tih idioma najvažniji su māhārāṣṭrī, śauraseni, māgadhī i paiśācī. Prakrt apabhramśa koristi se od 5. do 12. stoljeća n. e. i na njemu su džainski autori pisali isključivo pjesnička djela. U poglavlju su detaljno izneseni svi važni povijesni i kulturni podaci o navedenim prakrtima, a po redbeno su opisane fonologija, morfologija i sintaksa spomenutih prakrta. Poglavlje sadrži i bogat popis referencijalne literature.

Najveći dio knjige čini 17 poglavlja u kojima su opisani suvremeni indijski jezici. Svako poglavlje sadrži opis fonologije, morfologije i sintakse dotičnog jezika, s najraznovrsnijim podacima o dijalektima, povijesti i rasprostranjenosti. Donosim samo naslove poglavlja, imena autora i okviran broj govornika pojedinog jezika:

07. **Hindski**, Michael C. Shapiro (Seattle, SAD) (oko 347 mil.)

08. **Urdu**, Ruth Laila Schmidt (Oslo, Norveška) (oko 55 mil.)

09. **Bengalski**, Probal Dasgupta (Kolkata, Indija) (oko 178 mil.)

10. **Asamski**, G. C. Goswami (Guwahati, Indija) i Jyotiprakash Tamuli (Guwahati, Indija) (oko 13 mil.)
11. **Orijski**, Tapas S. Ray (Hyderabad, Indija) (oko 28 mil.)
12. **Maithili**, Ramawatar Yadav (Pokhara, Nepal) (oko 21 mil.)
13. **Magahijski**, Sheela Verma (Madison, SAD) (oko 9 mil.)
14. **Bhodpurski**, Manindra K. Verma (Madison, SAD) (oko 27 mil.)
15. **Nepalski**, Theodore Riccardi (SAD) (oko 12 mil.)
16. **Pandžapski**, Christopher Shackle (London, Engleska) (oko 96 mil.)
17. **Sindhski**, Lachman M. Khubchandani (Pune, Indija) (oko 18 mil.)
18. **Gudžaratski**, George Cardona i Babu Suthar (Philadelphia, SAD) (oko 40 mil.)
19. **Marathski**, Rajeshwari Pandharipande (Urbana, SAD) (oko 64 mil.)
20. **Konkani**, Rocky V. Miranda (Mysore, Indija) (oko 2 mil.)
21. **Sinhaleški**, James W. Gair (Trumansburg, SAD) (oko 13 mil.)
22. **Dardski**, Elena Bashir (Chicago, SAD) (oko 1 mil.)
23. **Kašmirski**, Omkar N. Koul (Delhi, Indija) (oko 5 mil.)

Čvrsta koncepcija knjige i količina iznesenih podataka čine je nezaobilaznom za sve one koji se bave indoarijskim jezicima, a zbog iscrpnih jezičnih opisa bit će korisna i onim jezikoslovcima (podjednako i predavačima i studentima) koje zanimaju genetski i tipološki podaci. Činjenica da su od 23 autora priloga njih desetero lingvisti iz Indije dodatna je vrijednost ove knjige.

Goran Pavelić